

Franckesche Stiftungen zu Halle

Brief von Philipp Jakob Spener an Johann Wilhelm Petersen.

Spener, Philipp Jakob

Frankfurt am Main, 26.02.1674

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-243079](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-243079)

4.

Gratiam et salutem a Comiteo.
 Praeclarissime Domine, Fautor et amice
 honoratissime.

Quo major tua in me est humanitas, quod ne
 accepto quidem, ad priores superioris anni missas
 responso, aliis tamen iterum me salutare non
 dedignaris, eo magis, cum hoc cogito, erubescō
 quod paria needum fecerim, neque semper facere
 me posse provideam. Sed adis illam etiam
 priori bonitatem, ut aliquid indulgeas officio, quo
 fungor, meo, quod mihi indulgeri vix peterem,
 neque difficilem se probeas silentii excusatio-
 nes non plane nullas adferre valenti. Gratias
 vero ego maximas affectui tuo in me adeo
 constanti, et ex eo quod profluit, voto calidissi-
 mo. Ille curas ipsa eunt redeuntque anni,
 cum ipse sit extra tempus, aeternus, Dominusque
 aeternitatis, que mihi precatus es, tibi etiam
 omni vite tuae tempore feliciter evenire,
 nullumque diem sine novo coelesti beneficio
 transigi clementissime iubeat. Ita tibi sit
 bene, ut ex te etiam multis bene sit, ad
 quos Xp̄i bonarum tuarum fructus redunda-
 bit, aliquando vero incipiat esse et pergat
 aeternum optime! Quae de incluta Univer-
 sitatis vestra statu narrabas, perceptu mihi
 fuere gratissima. Velit DEVS cum semper esse
 florentem multorum bono, et ut possit esse,
 pacem auream oris hisce restituat: imo ut illam

sperare liceat, eam prius nobis indat mentem,
 que priora peccata, quibus ipsius iram pro-
 vocavimus, perosa dignos deinceps poeniten-
 tia fructus edere sancto proposito decernat.
 Ut nostra in civitate ad hoc incolarum animi
 prepararentur Magnif. noster Magistratus no-
 bis ^{magis} ~~magis~~ decrevit, singulis trimestribus unum
 diem publicis poenitentia exercitiis, precibus
 atque jeuniis consecrare. Cum ergo proximi
 mensis sexta hac iterum dicta sit instituto, et
 alioqui auditores ad meditationem annuam
 passionis Dominicae sint parandi, textus illos
 elegimus, ex quibus divina gratia ad populum
 faceremus verba 1 Pet. 4, 1. 2. 3. Luc. 1, 71.
 72. 73. 74. 75. Rom. 6, 6. Ipse in nobis hac
 operetur Dominus, que necessaria sunt, ut nostra
 ei sacrificia placere queant. Quod vero mon-
 strum mihi narras Vageden? qui Harpurgi
 orcum et diabolum reges. Quis se, si
 quando vacabit, explicatius de illo scribere
 nihil enim adhuc nisi tuo iudicio nobis de isto
 constat. Novi ego non unum, eadem peste
 afflatos, sed qui nondum ita insaniant, ut
 proloquantur suas abominaciones. Dn. J.
 Faustii et Dn. Rudrauffii contentiones de ar-
 gumento, illa ^{et} ~~et~~ virorum Celeberr.
 forte minus digno, aliquando finiri et
 componi, cum alijs ipse etiam optarim.

6.
Habemus foveas cum quibus conflictari necesse est
affatim, cur domi quaerimus, cum quibus compo-
ramur? Infontibus mundis nostris, e prolo, quod
hactenus ~~desum~~ est, proditum speramus optimi
Dr. Gramsci nostri a B. Dorches coeptum opus
Bibliorum, ut vocant, numeratorum. Cuius
editione multorum eruditorum studia adiutum
iri non ambigo. Prodibit etiam itinerarium
D. Steph. Gerlachii qui superiori saeculo cum
illustri B. Vagnadis, Caesareo ad Ottomanni-
cam aulam legato, Constantinopolin, profectus
est, et quo litteratis cum primis usi sunt,
diligentissime observavit. Ut adeo scri-
ptum illud, quum fere omnia alia ejus
generis plerumque ab illiteratis, adeoque,
quo imprimis notata digna sint, ignoris,
consignata apud doctos mayorem gratiam
inituram speretur. Non pauca etiam ad
historiam ejus temporis spectantia documen-
ta publica, hactenus ~~avere~~ docta, in opere
legentur. Inclusarum alteras Max. Rev.
Dr. D. Hannegeis haud gravatim porrigi
alterarum ~~vero~~ ^{autem} gratia in diebus Dr. L. Koenig
~~—~~, utrum homo adhuc Giesse moretur,
inquiri oro: si discesserit, neque satis tanta
ocasio sis, hoc epistolium ei transmittendi
mallem ad me, cum aliquando commoditas erit.

In excellenti et Clarissimo Viro, Domino Ferrini Guilielmo
Peterson Philosophiae Magistro et c. Theologiae Archi-
diaco Viro dignissimo Domino et Civitati meo honoratissimo
Giesse.

illud redire. Ignosce vero amice confidentia,
quod etiam opera tua, De te merendi habebis
impos, uti non veras. Vale domino et eius
gratia commissus. Scrib. Francof. 4 Kl.
Mart. Anni 1674. Cariss. J. Viretuti studio
Sissimus et ad preces alij officia obstricti Sings
Salutem a Tepe Salvatore! P. J. Spen: A.

Præclarissime et præcellens Domine Magister,
Amice honoratissime.

Quæ de M. Vagede mihi per scriptum cum stu-
pore legi, adeo quicquid Christianæ pietatis
est impium illum ejurasse ^{videatur} oportet. In memori-
am autem mihi revocavit ea res impiorum et
scandalosos sermones viri alioqui gente illustri,
qui ante hos quinque annos hac in urbe et vi-
cinitate cum multorum offensione exauditi sunt,
quos etiam indulto Magistratui nostro detulimus,
ut sua auctoritate caveret curaretque, ne
Ecclesia detrimentum caperet. Quæ ex re
deinceps nonnihil mihi periculi creatam fuit,
quod tamen divina gratia et contemnere potui
et superavi. Nisi vero tales forte ^{relinquit} im-
pudentiores, multa cum insania prorumpunt,
ita multo plures sunt, qui cum idem plane
sentiant, nihil tamen ejusmodi effari audent,
sed ut pii etiam habeantur abominations has
intra penetrabilia pectoris levant, aut occasio-